

Závěrečná zpráva projektu „Opravme Česko“ za období od 1.1.2018 do 31.12.2019

Projekt „Opravme Česko“ se od počátku soustředil na uskutečnění hlavního cíle, kterým byla popularizace prevence vzniku odpadů. Díky úspěšné mediální kampani se podařilo získat podrobné informace o reálné opravitelnosti konkrétních skupin výrobků, informovat a aktivizovat veřejnost. Reakce v médiích i od účastníků na akcích ukazují, že téma opravitelnosti začíná v české společnosti rezonovat. A postupně toto téma pomáhá v lepší informovanosti a orientaci spotřebitelů včetně zvyšování jejich přesvědčení, že mohou sami svým chováním výrazně ovlivnit řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí.

Webové stránky projektu zafungovaly úspěšně. Byly provedeny 4 průzkumy mezi spotřebiteli a 2 průzkumy mezi opraváři. Publikace k tématu značení výrobků, v rozsahu 8 stran A5 a v nákladu 8.000 ks, byla distribuována v deseti krajích. Leták k popularizaci oprav spotřebního zboží, v rozsahu 2 stran A6 v nákladu 10.000 ks, byl distribuován také v deseti krajích a byl rozdáván i na akcích.

Z plánovaných 4 akcí proběhly 4, a to v Praze, Brně, Ostravě a Plzni jako momentálně největších centrech oprav ČR.

Indikátory spojené s ověřením pronájmu mediálního prostoru byly rovněž, a to několikanásobně naplněny. V příloze uvádíme pouze poslední ověření mediálního účinku, neboť předchozí byly předkládány průběžně.

Pečlivě jsme sledovali i průběžné naplnění dalších jednotlivých indikátorů. Do projektu se celkově zapojilo 1.529 dobrovolníků. Indikátor plnění tohoto projektového cíle je tak splněn na 152,9 %. Z toho 25 dobrovolníků přímo pomáhalo s přípravami akcí a 1.504 se jich dobrovolně účastnilo průzkumů a vyplnilo ke kampani připravené dotazníky. Z nich bylo 988 spotřebitelů a 516 opravářů. Výsledky vyplývající z těchto průzkumů naleznete níže.

Veřejný dosah mediální kampaně předčil dalece původní očekávání a vysoce překročil i příslušný indikátor (byl naplněn na více než 1.200 %). Samotných akcí se zúčastnilo celkem 320 lidí. Vydané publikace a letáky se dostaly ke 17.000 lidem. Návštěvnost webových stránek projektu dosáhla prokazatelně více než 22.110 osob a mediální kampaň reálně zasáhla celkem 84,5 % obyvatelstva ČR. Indikátor počtu zaměstnanců firem, které se rozhodly změnit svoji obchodní politiku nebo výrobní praxi byl naplněn až v závěru projektu a dosáhl celkem počtu 150 zaměstnanců firem, které se rozhodly touto cestou kampaň Opravme Česko podpořit.

I proto budeme přesvědčovat nadále zejména výrobce, aby změnili své výrobní strategie a garantovali delší životnost a opravitelnost svých výrobků. K tomu by měly vedle preferencí samotných spotřebitelů sloužit i doporučení, která jsme přijali a uveřejnili již 19. listopadu 2019.

A nadále budeme sledovat i vývoj přípravy evropské legislativy, kterou můžeme právě díky získaným údajům o opravitelnosti jednotlivých skupin výrobků, a i díky postoji jednotlivých výrobců podpořit.

Celkové výsledky průzkumů opravitelnosti průmyslových nepotravinářských výrobků v rámci projektu

I. Analýza odpovědí spotřebitelů z veřejného dotazníkového průzkumu

Dotazníkové šetření mezi spotřebiteli se podařilo získat 183 odpovědí, většinu respondentů tvořili muži (59,0 %), výrazně převažovali lidé se středním vzděláním (56,0 %) středního a staršího věku (77,6 %). Do 26 let jich bylo pouze 4,4 %. Jen 21,3 % respondentů reaguje na rozbití výrobku jeho vyhozením nebo odevzdáním k recyklaci. Drtivá většina se snaží o nějakou formu opravy či uchování porouchaného výrobku. **Když už se musí se starým výrobkem doopravdy rozloučit, pak proto, že se nedá opravit (46,4 %), oprava by byla příliš drahá (36,6 %) nebo nevědí, kde a za kolik by se dala oprava sehnat (13,1 %).** Při koupi nového výrobku se tito lidé řídí především kvalitou a opravitelností (dohromady 72,2 %).

Servis nebo opraváře využívá ve svém okolí pravidelně 67,2 % respondentů. **Respondenti si většinou nechávají opravit domácí spotřebiče, konkrétně uvádějí nejčastěji televizi a mobil, dále pak pračku, myčku, rádio, mikrovlnou troubu či počítač.**

S poruchou výrobku těsně po záruční lhůtě se setkala 74,9 % respondentů. Suverénně nejčastěji u kuchyňských a elektrických spotřebičů, zejména (v sestupné řadě) u mobilu, počítače, tiskárny, pračky, varné konvice, televize, mixéru, vysavače anebo lednice.

Základní výstupy z dotazníkového průzkumu:

- Téměř všichni respondenti (97,8 %) by při nákupu uvítali informaci o opravitelnosti a životnosti výrobku.
- Průzkum potvrdil zájem lidí o více informací i o samotné opravy výrobků.

II. Analýza odpovědí z výzkumu postojů a chování českých spotřebitelů provedeného ve spolupráci s agenturou SC&C

Průzkumu veřejného mínění realizovaného ve spolupráci s agenturou SC&C, který jsme provedli cíleně mezi českými spotřebiteli na téma životnosti a oprav výrobků, se zúčastnilo 805 respondentů. A i jeho výsledky jednoznačně potvrzují značný zájem veřejnosti o tuto problematiku.

Základní výstupy z průzkumu veřejného mínění:

- Téměř všichni spotřebitelé u nás (95 %) výrobky používají, dokud ještě fungují. Pouze zlomek (5 %) se jich zbaví dříve.
- Značná část z respondentů (85 %) se setkala i s tím, že se jim výrobek krátce po uplynutí záruky pokazil.
- Celkem 95 % spotřebitelů přitom považuje životnost výrobku za zásadní faktor nákupu a označení, které by životnost uvádělo, by pak u nás přivítal podobný počet spotřebitelů.

- Takové označení ale zná jen 8 % respondentů, a i ti uvádějí spíše kategorie výrobků, se kterými si celkovou životnost výrobků spojují než přesné označení (baterie, žárovky, pneumatiky, střešní krytiny etc.).
- Spotřebitelé se při opravách potýkají také s těžkostmi. Některé opravy jsou moc drahé, na některé nemohou sehnat žádného opraváře.

III. Analýza poptávaných zakázek u opravářů

a) Metodika analýzy

Vydělením počtu všech nabídek od opravářů počtem poptávaných oprav jsme u každé kategorie výrobků získali průměrnou hodnotu popisující relativní šanci na dosažení opravy. Tuto hodnotu jsme pak porovnali mezi jednotlivými kategoriemi. Výsledkem je zjištění, u kterých typů výrobků je větší šance najít opraváře a u kterých je naopak taková šance relativně nízká.

Srovnání počtu nabídek na opravu u jednotlivých výrobků umožnil ukázat, u kterých konkrétních výrobků je vysoká šance na opravu a u kterých naopak velmi nízká.

b) Analýza jednotlivých kategorií

Audio - video

Průměr 0,7 (11 nabídek/15 poptávek)

Zdaleka nejvíce opravářů poslalo svou nabídku zákazníkům, kteří poptávali opravu DVD a CD přehrávače. Naopak se nedařilo najít opraváře na autorádia a sluchátka.

Auto-moto

Průměr 0,5 (3/6)

Nejlepší skóre měly opravy motorek a motokol. Ojedinelé žádosti o opravu automobilů nebyly úspěšné, **tento typ oprav je realizován spíše přímo specializovanými autoservisy.**

Bílé elektro

Průměr 1,2 (149/121)

S velkou převahou nejvíce nabídek získaly opravy praček a myček nádobí, dále pak přicházely nabídky na ledničky, elektrické a mikrovlnné trouby či mixéry. **Nejčastěji poptávané opravy těchto výrobků ale na druhé straně také někdy svého opraváře nenašly.**

Cyklo

Průměr 1,5 (6/4)

Pouze 4 opravy poptávány v této kategorii - oprava kol i invalidního vozíku. **Kola spíše opravují přímo specializované cyklo servisy.**

Domácí a drobné elektro

Průměr 2,2 (691/319)

V největší kategorii obdrželi nejvíc nabídek od opravářů ti, kdo poptávali opravu těchto výrobků (v sestupné řadě): sluchátka, epilátor, stojací lampa, stolní gril, mikrovlnná trouba, bezdrátový přijímač, holicí strojek, reproduktory, remosky, žehličky, mixér, hračky na baterky, zvlhčovač vzduchu, domácí pekárna, meteostanice, mixér, Albi tužka, vysavač, hudební přehrávače, odšťavňovač, fritovací hrnec aj. Zřejmě nejoriginálnějším požadavkem byla oprava výčepu na pětilitrové soudky, která se také dočkala více nabídek od opravářů.

Žadatelé se neúspěšně sháněli po opravě ledovače, šicího stroje, fotoaparátu, televizoru, pečící trouby, kuchyňského robota, mediální stanice, rychlovarné konvice, domácího kina, indukční varné desky, vysavačů aj.

Dům a zahrada

Průměr 1,3 (58/44)

Nejvíce nabídek se s velkým náskokem týkalo oprav sekaček na trávu, dále pak drtičky větví a různých prací, jako je pokácení a rozřezání stromů, drtičky větví štukování zdi, vymalování či úprava zahrady. Naopak neúspěšně byla poptávána třeba oprava plynových topidel. Je zřejmé, že sekačka je často používané zařízení a uvedené práce běžnými činnostmi. Naopak plynová topidla jsou složitá a z hlediska bezpečnosti náročná zařízení, jejich oprava je spíše úkolem pro specializovaný servis.

Fotoaparáty, kamery, GoPro

Průměr 0,1 (1/8)

Pouze 1 nabídka na 8 poptávaných oprav způsobila nejnižší skóre ze všech kategorií. Úspěšně byl poptáván analogový fotoaparát ZENIT. Elektronické moderní fotoaparáty je opět lépe nechat opravit ve specializovaném servisu.

Hodinový manžel

Průměr 1,9 (21/11)

Nejvíce nabídek se dočkala montáž světla či vymalování stropu. Naopak problém s realizací mělo štukování ložnice či komplikovanější přípojka vody a odvod odpadu z myčky.

Hodiny

Průměr 0,5 (10/5)

Poptávána byla především oprava starých kyvadlových hodin.

Hudební nástroje

Průměr 1 (6/6)

Málo poptávaných oprav – např. klávesy či kytara.

Mechanické výrobky, hračky

Průměr 1,3 (20/16)

Auto na dálkové ovládání, kočárek, šicí stroj Veritas, pejsek na baterie či dětský tablet.

Mobily, tablety

Průměr 2,8 (432/153)

Druhá nejúspěšnější kategorie. Nejvíce nabídek obdržely požadované opravy dražších modelů telefonů značek Iphone, Sony Xperia či Samsung. Nejčastěji šlo o rozbitý display.

Nábytek

Průměr 1 (21/21)

Nejvíce opravářů reagovalo na rozbité židle a pohovky, ty také tvořily největší díl všech poptávaných oprav.

Oblečení, textil, boty, tašky

Průměr 1,4 (44/32)

Nejvíce nabídek se týkalo oprav bund, bot a batohů.

Ostatní

Průměr 1,2 (58/48)

Kategorie s opravami zajímavých předmětů. Nejvíce opravářů zareagovalo na rozbité ovládání garážových vrat, turistický benzinový vaříč, tlačítko na laserovém měřiči, či elektrický invalidní vozík. Opraváři pozitivně reagovali i na zvláštnosti typu staré lampové rádio, bižuterie, alkohol tester, protékající toaleta či plnicí pero Waterman a Parker.

PC, notebooky

Průměr 4,9 (275/53)

S přehledem nejúspěšnější kategorie. Nejvíce opravářů odpovídalo na poptávku údržby počítače, záchrany dat z něj, problémy s displejem mobilu, baterií či krytem počítače. Naopak se nedařilo najít opraváře na opravu scanneru, barevné tiskárny či komunikátoru Raspberry.

Tiskárny, plottery

Průměr 1 (6/6)

Oprav se dočkaly zejména tiskárny a scannery.

TV, monitory, projektory

Průměr 1,4 (13/9)

Vedle TV také diaprojektor či promítačka.

c) Shrnutí všech kategorií

Celkový počet nabídek byl 1837, počet poptávaných oprav 901.

Celkový průměr udávající úspěšnost žadatele je tedy 2,0.

Nejlepší poměr nabídek a poptávek má skupina „PC, notebooky“, nadprůměrně dobře jsou na tom ještě „Mobily, tablety“ a „Domácí a drobné elektro“.

Naopak nejhorší skóre mají kategorie „Fotoaparáty, kamery, GoPro“, „Auto-moto“, „Hodiny“. Tyto kategorie ovšem mají zatím nižší vypovídací hodnotu, protože se ve všech dohromady objevilo pouze 19 poptávaných oprav.

Základní výstupy z analýzy poptávaných oprav:

- **Nejvyšší poptávku jsme zaznamenali u skupin „Domácí a drobné elektro“ (319), „Mobily a tablety“ (153) a „Bílé elektro“ (121).**

IV. Analýza problémů při opravách výrobků z pohledu opravářů

Pohled opravářů, kde vidí největší problémy související s opravami výrobků a naopak, co by jim z jejich pohledu mohlo usnadnit činnost, nás také zajímal. O tyto názory se s námi ale podělila zatím jen část opravářů:

Největší problémy: 1. Dostupnost náhradních dílů, 2. Konstrukce výrobku, 3. Časová náročnost (nevyplatí se opravit), 4. Péče spotřebitelů o daný výrobek

Největší potřeby: 1. Dostupnost schémat od výrobce, 2. Kdykoli dostupné náhradní díly, 3. daňové úlevy, 4. Větší propagace oboru

V. Vývoj doma a v EU

- V březnu 2019 uveřejnila Evropská komise novou studii zpracovanou Společným výzkumným centrem (JRC) EU ¹ zabývající se systémy pro posuzování opravitelnosti a renovace výrobků,

¹

https://susproc.jrc.ec.europa.eu/ScoringSystemOnReparability/docs/JRC114337_report_repair_scoring_system_final_report_v3.2_pubsy_clean_with_identifiers.pdf

která zasáhne do práce jak Evropské komise, tak i řady pracovních skupin včetně těch, které se věnují udržitelnosti, oblasti domácích spotřebičů a ekodesignu.

- V říjnu 2019 byla uveřejněna první sada Nařízení Komise (EU), kterými se stanoví požadavky na eko-design výrobků a zavádí opatření na zajištění jejich opravitelnosti (chladicí zařízení a také myčky a pračky pro domácnosti)

VI. Celkové shrnutí výsledků

V průzkumech respondenti deklarovali, že si většinou nechávají opravit televizi, mobil, pračku, myčku, rádio, mikrovlnou troubu, počítač a další drobné domácí elektrické spotřebiče. Analýza poptávaných oprav to potvrzuje, nejvíce jsou poptávány opravy v kategoriích „Domácí a drobné elektro“, „Mobily a tablety“ a „Bílé elektro“. U prvních dvou skupin se poptávající také dočkali nejvíce nabídek od opravářů.

Jen málo respondentů ale zná nějaké označení, které by o opravitelnosti a životnosti výrobků něco zásadnějšího vypovídalo, a prakticky všichni spotřebitelé by u nás jednoznačně uvítali, pokud by o těchto faktorech měli více informací, a to jak před koupí daného (spotřebního) zboží, tak i během jeho používání.

Výrobci by se proto měli soustředit na prodloužování životnosti svých produktů a na důsledné uvádění srozumitelných údajů o jejich životnosti a opravitelnosti.

Velká část spotřebitelů (48 %) si pak také nedala svůj rozbitý výrobek opravit, protože to bylo při poslední příležitosti moc drahé, nebo to neměl kdo opravit. I tyto závěry pak potvrzují potřebu dostupnosti informací o životnosti výrobků a o možnostech jejich oprav. A nejen to.

Ukazuje se totiž, že pokud budeme výrobky pro naši spotřebu užívat déle, dojde nejen k omezení ve využívání cenných zdrojů a že snížíme podstatnou část zdrojů znečištění životního prostředí, ale že dojde i k úsporám energie oproti preferované recyklaci vyřazených výrobků a že i samotní spotřebitelé mohou dosáhnout podstatných úspor ve svých výdajích.

A to s bezprostředním dopadem² svých takto vyjádřených preferencí právě i na vznik často nebezpečných odpadů, a i na možnosti prevence vzniku odpadů obecně.

VII. Doporučení zpracovatele

Následující doporučení vychází z poznatků získaných při realizaci projektu a také i ze zjištění, že nejrozšířenější síti profesionálních i hobby opravářů v ČR [Opravárna.cz](https://opravarna.cz) se daří opravit již přes 60 % porouchaných výrobků ročně:

² Zpracované odhady hovoří až o 120 % úspoře celkově potřebné energie, pokud by se prodloužila životnost např. u takového typického výrobku jako je domácí pračka o 10 let, ale i úspory energie u drobného elektrického zboží – srovnej i studii ECOS [zde](#) – jsou jednoduše obrovské.

1. Orgány státní správy by měly podporovat přijetí další nové legislativy zaměřené na ekodesign výrobků a přijmout jasný a srozumitelný rámec sankcí pro oblast průmyslových výrobků, pokud jejich výrobci a dovozci nebudou tato pravidla respektovat.
2. Do koncepce a programu předcházení vzniku odpadů v ČR by měla být zahrnuta i problematika opravitelnosti výrobků, resp. problematika životnosti průmyslových výrobků, a to vzhledem k potenciálu, který tato oblast má jak pro ochranu životního prostředí v ČR, tak i pro spotřebitele.
3. A konečně lze vedle vypracování a přijetí např. koncepce Udržitelné spotřeby ČR doporučit i více zacílenou podporu pro mikropodniky a malé a střední podniky, které se opravami výrobků aktivně zabývají, a propagovat v mnohem větší míře i dobrovolná schémata, která oceňují podniky za prodlužování životnosti (na trhu dostupných) výrobků a samotné je vedou i k prevenci vzniku odpadů na území ČR.

V Praze dne 25. února 2020

Zpracoval: Mgr. Daniel Vondrouš

Schválil: Mgr. Viktor Vodička